

УДК 633.11:631.523.11.

В.С. КОЧМАРСЬКИЙ, В.В. КИРИЛЕНКО, Л.А. КОЛОМІЄЦЬ, О.В. ГУМЕНЮК
Миронівський інститут пшениці ім. В.М. Ремесла НААН України,
с. Центральне, Миронівський р-н, Київська обл., 08853, Україна,
E-mail: mwheats@ukr.net, mironovka@mail.ru

СТОРИЧНИЙ ПЕРІОД СЕЛЕКЦІЇ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ В МИРОНІВСЬКОМУ ІНСТИТУТІ ПШЕНИЦІ

Наведено результати аналізу майже 100-річного періоду діяльності відділу селекції пшениці Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла за використання різних методів селекції та теоретичних розробок, що покладені у базову основу селекції пшениці м'якої озимої. Створення сортів пшениці озимої, що здійснювалось зусиллями селекціонерів кількох поколінь, умовно розділено на шість етапів: I етап (1915-1948 рр.), II – (1949-1969 рр.), III – (1970-1980 рр.) IV – (1981-1999 рр.), V – (2000-2009 рр.), VI – (з 2010 року). За роки діяльності відділу було запропоновано 110 сортів різних типів, з них 45 у різні роки районовані чи занесені до державних реєстрів і широко вирощувались в Україні та за її межами.

У 2013 році виповнилось 50 років від часу районування Миронівської 808 (1963 р.). І до сьогодні цей сорт вирощується у 8 з 12 регіонів Російської Федерації та 5 областях Республіки Казахстан.

Ключові слова: пшениця озима, етап, селекція, сорт, зерно, роки, метод.

ВСТУП

Визначальною й потужною біологічною основою зростання врожайності сільськогосподарських культур є розвиток генетики і селекції, створення сортів з високим природним потенціалом продуктивності. Узагальнення наукових досліджень і практичного досвіду свідчить, що внесок сорту до приросту врожайності становить понад 50 % [1]. Селекція довела свій пріоритет у виробництві зерна основних зернових культур, в т. ч. пшениці [2–5]. Миронівські сорти пшениці м'якої озимої, серед яких шедеври світової селекції Українка 0246 та Миронівська 808, за період використання їх у виробництві (з 1929 р.) відіграли досить важливу роль у збільшенні зборів зерна пшениці озимої у країнах колишнього СРСР і ряді країн Європи. У 2013 р. виповнилось 50 років від часу районування Миронівської 808 (1963 р.). І до сьогодні цей сорт вирощується у 8 з 12 регіонів Російської Федерації [6] та в 5 областях Республіки Казахстан [7].

Мета публікації – відтворити за майже 100-річний період діяльності Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла НААН України (МІП) історичні етапи селекції пшениці м'якої озимої, що проводилась різними методами.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Миронівський інститут пшениці започатковано у 1968 р. на базі Миронівської селекційно-дослідної станції, організованої в 1912 р. Сорти пшениці м'якої озимої, створені зусиллями селекціонерів кількох поколінь у МІП, представлені в таблиці. Селекційна робота проводилась у відділі пшениці м'якої озимої протягом 1915-2012 рр. на полях селекційної сівозміни установи. Весь цей період селекційної роботи включає наступні етапи з характерними для них базовими сортами.

На *першому етапі (1915–1948 рр.)* селекційної роботи з пшеницею м'якою озимою основним методом був масовий добір кращих рослин з місцевих сортів-популяцій. Таким

методом (добором із угорського сорту Банатка) колективом селекціонерів (В. Є. Жолткевич, Л. І. Ковалевський та І. М. Єремєєв) був створений всесвітньо відомий сорт озимої пшениці Українка 0246 [8]. Цей сорт, один з перших лінійних сортів в Україні, підняв урожайність на полях від 12 до 20 ц/га. Уже за рік після районування сорт займає посівні площі близько 7 млн. га і стає важливою статтею радянського експорту. Високий рівень продуктивності та посухостійкості сприяв широкому залученню цього сорту в селекційні програми різних наукових установ. Відомо понад 200 сортів озимої та ярої пшениці – нащадків сорту Українка 0246 [9].

Другий етап (1949–1969 рр.) пов'язаний з іменем академіка В.М. Ремесла та його оригінальним методом селекції – зміною ярого типу розвитку на озимий. Перший сорт озимої пшениці, створений методом «переділок» як називав його В.М. Ремесло, – Миронівська 264, що був районований з 1960 р., а в 1964 р. площі посіву сорту досягли 1,7 млн. га. Геноплазму Миронівської 264 використано у 83 сортах озимої та 2 сортах ярої пшениці [10].

Видатним досягненням у селекції вважають наступний сорт, створений на другому етапі, – шедевр світової науки Миронівська 808. У рік районування (1963-й) посіви сорту займали 72 тис. га, а за чотири роки (1967-й) площі Миронівської 808 лише в Україні дорівнювали вже 4,5 млн. га. Висока зимостійкість у поєднанні з екологічною пластичністю і продуктивністю свого часу обумовили широкий ареал вирощування сорту – більшість республік СРСР та соціалістичні країни Європи. З сортом Миронівська 808 у генотип озимих пшениць було внесено генетичні фактори, що до цього були присутні лише в ярій пшениці. Таким чином було створено базову модель з принципово новою генетичною складовою. Геноплазма Миронівської 808 присутня у понад 400 сортах пшениці, з яких майже 350 озимі та 60 – ярі [11, 12].

Основа *третього етапу селекції (1970–1980 рр.)* складають сорти Миронівська ювілейна, Іллічівка та Миронівська 25. Відповідно до поставлених на той час завдань щодо створення сортів пшениці озимої, які б відповідали вимогам інтенсивних технологій вирощування, В.М. Ремесло проводив селекційну роботу у двох напрямках – зміна ярих форм у озимі і подальша гібридизація отриманих форм з кращими високопродуктивними сортами вітчизняної і зарубіжної селекції. Цей факт підтверджує те, що академік В.М. Ремесло не надавав переваги лише певному методу.

Таблиця

Зареєстровані сорти пшениці озимої Миронівської селекційно-дослідної станції та Миронівського інституту пшениці і методи їх створення (1912–2012 рр.)

№ з/п	Сорт	Рік		Метод селекції			
		передачі на ДСВ	внесення до ДР	внутріш-ньосорто-вий добір	зміна ярих в озимі (термічний мутагенез)	гібриди-зація	індукований мутагенез
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Українка 0246	1922	1929	+			
2	МИР ¹ 264	1957	1960		+		
3	МИР 808	1960	1963		+		
4	МИР ювілейна	1966	1970			+	
5	Іллічівка	1969	1974			+	
6	МИР 808 поліпшена	1972	1980	+			
7	МИР 25	1975	1980			+	
8	Мечта 1	1980	1987			+	
9	МИР 61	1984	1989			+	
10	МИР 40	1984	1989			+	

ФОРМУВАННЯ, ВИВЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОЛЕКЦІЙ

Таблиця (продовження)

1	2	3	4	5	6	7	8
11	ВОЛГ 84	1984	1989			+	
12	Комсомольская 56	1984	1991			+	
13	МИР остиста	1986	1992	+			
14	МИР напівінтенсивна	1988	1994			+	
15	МИР 27	1988	1982			+	
16	МИР 28	1990	1994			+	
17	Мирлебен	1990	1993			+	
18	Комсомольская 75 ²	1990	1993			+	
19	МИР 30	1991	1995			+	
20	Снежинка ²	1992	1998			+	
21	МИР 31	1992	1997			+	
22	МИР 33	1994	1998			+	
23	Мирич	1994	1999			+	
24	МИР 65	1995	2000			+	
25	МИР 66	1995	2000			+	
26	Мирхад	1997	2001			+	
27	МИР ранньостигла	1998	2002		+		
28	Крижинка Крыжинка ²	1998	2002 2012			+	
29	МИР 67	1998	2002			+	
30	Веста	2000	2003			+	
31	Сніжана	2000	2004			+	
32	Ремеслівна	2000	2004		+		
33	Деметра	2000	2005			+	
34	Волошкова	2005	2008		+		
35	Калинова	2005	2008				+
36	Колос Миронівщини	2005	2008			+	
37	Економка	2006	2009			+	
38	Монотип	2005	2008			+	
39	Мадярка	2005	2008			+	
40	Пам'яті Ремесла	2006	2009			+	
41	МИР сторічна	2006	2009			+	
42	Мирлена	2006	2009			+	
43	Ювіляр миронівський	2006	2009				+
44	МИР 100 ²	2007	2010	+			
45	Легенда миронівська	2009	2012		+		
	Всього			4	6	33	2

Примітка. 1 – МИР – Миронівська; 2 – у Державному реєстрі селекційних досягнень допущених до використання в Росії.

Сорт Миронівська ювілейна був районований з 1971 р. по СРСР, в Угорщині, Чехословаччині та Німецькій Демократичній Республіці.

Посівні площі сорту в СРСР від початку впровадження по 1979 р. склали 6,8 млн. га, в т. ч. в 1978 р. – 854,7 тис. га. Геноплазму високоякісного сорту Миронівська ювілейна несуть понад 100 озимих нащадків та 3 сорти ярої пшениці. Сорт досі вирощують у Росії. Сорт Іллічівка з 1974 р. районований по СРСР, з 1976 р. – в Німецькій Демократичній Республіці та Чехословаччині. У 1976 р. площі під сортом займали понад 1 млн. га. За роки використання у виробництві СРСР посівні площі становили 4,2 млн. га, в т. ч. в 1978 р. –

975,2 тис. га. Сорт Миронівська 25 районований у 1980 р. [13, 14

Крім вищеназваних методів, В.М. Ремесло застосовував у селекційній практиці метод внутрішньосортних доборів із перспективних ліній, що обумовило створення більш низькорослих генотипів порівняно із їхніми аналогами – сортів Миронівська 808 поліпшена, Миронівська 11, Миронівська 26 та Миронівська низькоросла. Серед цих сортів по СРСР була районована лише Миронівська 808 поліпшена (1980 р.), що за продуктивністю переважала сорт-аналог на 9 ц/га. Решта сортів не мали широкого використання у виробництві [15].

Серед сортів озимої пшениці *четвертого етапу селекції (1981–1999 рр.)* найбільш широкого розповсюдження у виробництві набули Миронівська 61, Мирлебен, Миронівська 27, Миронівська 28, Миронівська остиста, Миронівська напівінтенсивна. Основний метод створення сортів на цьому етапі – гібридизація із залученням у генотип пшениці озимої генетичного матеріалу жита, відома як транслокація 1R-хромосоми на 1В-хромосому. Необхідність використання в селекційних програмах такої генетичної конструкції була пов'язана з потребою підвищення стійкості проти хвороб. Але ця транслокація знижує показники якості зерна. Сортами озимої пшениці четвертого етапу селекції є також Волгоградская 84, Комсомольская 56 та Снежинка, створені для умов Поволжя, Західного Сибіру, Алтайського краю Росії та Північного Казахстану. В умовах даних регіонів сорти вирізнялися своєю зимо- та посухостійкістю і показниками якості зерна сильних пшениць. Занесені до Реєстру селекційних досягнень Росії відповідно 1989 р., 1991 р. та 1998 р. [16, 17].

З 1985 р. розгорнуто широку селекційну програму на основі експериментального мутагенезу та поєднання його з гібридизацією. Застосування хімічних та фізичних мутагенних факторів у різних концентраціях обумовлювало отримання форм з новими корисними ознаками. Завдяки активній співпраці з Інститутом фізіології рослин і генетики НАН України спільно створено низку сортів пшениці озимої, що широко використовуються у виробничих умовах. Значним досягненням у селекції з використанням цього методу вважаємо створення сорту Експромт, що є носієм нової генетичної транслокації частини хромосоми 1R жита на ділянку хромосоми 1A пшениці, яка менше впливає на якість зерна. Створені в подальшому на генетичній основі Експромту нові сорти пшениці озимої мають високий потенціал продуктивності, добру адаптивність, високу стійкість проти хвороб та якість зерна [18, 19].

У 1987 р. було розроблено спільну програму „Імунітет”, і для її виконання на базі Миронівського інституту пшениці та Інституту захисту рослин НААН організовано творчий колектив, завданням якого було створення сортів з комплексною стійкістю проти збудників хвороб озимої пшениці [20–22].

Серед сортів, створених за селекційними програмами *п'ятого етапу селекції (2000–2009 рр.)*, до Держреєстру України вперше внесено 19 сортів озимої пшениці миронівської селекції – Миронівська 65, Миронівська 66, Миронівська 67, Крижинка, Миронівська ранньостигла, Ремеслівна, Веста, Мирхад, Сніжана, Деметра, Волошкова, Калинова, Економка, Ювіляр миронівський, Пам'яті Ремесла, Миронівська сторічна, Монотип, Мадярка, Мирлена. Характерною особливістю сортів цього етапу селекції є високий потенціал урожайності (90–110 ц/га), підвищена стійкість до лімітуючих чинників довкілля та показники якості зерна на рівні цінних та сильних пшениць [23].

З 2010 р. (*шостий етап селекції*) продовжуються дослідження селекційного матеріалу, створеного різними методами, щодо підготовки генетичних конструкцій, які стануть основою для нових етапів селекційного процесу, – залучення в селекційні програми на імунітет нових джерел групової стійкості, інтрогресивних ліній – джерел як стійкості проти окремих хвороб, так і високої якості зерна та зимостійкості. Зважаючи на глобальні зміни клімату розвиток селекційних програм проводиться створення сортів пшениці озимої універсального типу – параметри цінних господарських ознак забезпечать розширення адаптивного потенціалу та екологічної пластичності. На 2012 р. до Держреєстру України

занесено сорт Легенда миронівська, до Реєстру селекційних досягнень Росії – сорт Мироновская 100. Державне сортовипробування України проходять 4 сорти пшениці озимої (Оберіг миронівський, Світанок миронівський, Миронівська золотOVERXA, Берегиня миронівська) Російської Федерації – 6 сортів (Миронівська василькова, Миронівська колосиста, Миронівська зерниста, Миронівська нива, Миронівський стандарт, Миронівський еталон) [24, 6].

При створенні сортів озимої пшениці різними методами широко досліджуються, такі питання селекції, як наявність високоякісного вихідного матеріалу, підбір компонентів схрещування, вдосконалення теорії добору та рання діагностика морозо-, зимостійкості та посухо-, жаростійкості. Особлива увага приділяється селекції за стійкістю щодо збудників хвороб та за якістю зерна [25, 26].

ВИСНОВКИ

З використанням різних методів селекції та теоретичних розробок, що покладені у базову основу селекції пшениці м'якої озимої, за майже 100-річний період діяльності відділу селекції пшениці було створено 110 сортів пшениці озимої м'якої, з них 45 районуваних в Україні та за її межами.

Подальші наукові розробки в перспективі спрямовані на вирішення питань щодо функціонування фізіолого-біохімічних складових домінуючих ознак адаптивності (зимо-, морозо-, посухостійкості) та показників якості зерна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Клуб 100 центнерів. Сорти та оптимальні системи вирощування озимої пшениці / Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, Компанія «Сингента», Швейцарія. – К.: Логос, 2012. – 130 с.
2. Литвиненко М. А. Реалізація генетичного потенціалу. Проблеми продуктивності та якості зерна сучасних сортів озимої пшениці // Насінництво. – 2010. № 8. – С. 1–6.
3. Грабовец А. И. Основные направления ведения селекции озимой мягкой пшеницы на экологическую пластичность в условиях меняющегося климата // Проблеми підвищення адаптивного потенціалу системи рослинництва у зв'язку зі змінами клімату: Тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., Біла Церква, 26–28 лютого 2008 р. / БЦДАУ. – Біла Церква, 2008. – С. 23–24.
4. Базалій В. В., Ларченко О. В., Лавриненко Ю. О. та ін. Адаптивний потенціал сортів пшениці озимої залежно від умов вирощування // Фактори експериментальної еволюції організмів. – К.: Логос, 2009. – Т. 6. – С. 272–275.
5. Бурденюк-Тарасевич Л. А., Дубова О. А., Хахула В. С. Оцінка адаптивної здатності сортів пшениці м'якої озимої в умовах Лісостепу України // Селекція і насінництво: Міжвідом. тем. наук. зб. – Х., 2012. – Вип. 101. – С. 3–12.
6. Государственный реестр селекционных достижений, допущенных к использованию. – М., 2012. – С. 7.
7. Государственный реестр селекционных достижений, допущенных к использованию в Республике Казахстан (Официальное издание). – Астана, 2012. – С. 106.
8. Озимая пшеница Украинка 0246 мироновской селекции: монографический очерк / Сост. И. М. Еремеев. – Киев: Изд. Мироновской станции, 1928. – 105 с.
9. Рабинович С. В. Современные сорта пшеницы и их родословные. – К.: Урожай, 1972. – 328 с.
10. Ремесло В. Н., Животков Л. А. Селекция // Пшеница. – К.: Урожай, 1977. – С. 162–180.
11. Ремесло В. Н., Рочняк В. А. Основные итоги научной деятельности института // Селекция, семеноводство и агротехника пшеницы: Сб. науч. тр. Мирон. НИИ селек. и семен. пшен. – 1978. – № 2. – С. 10–20.
12. Животков Л. А. Дальнейшее развитие творческого наследия академика В. Н. Ремесло // Повыш. эффектив. селекц. процесса и интенс. зонал. технол. воздел. оз. пшен.: Сб. науч. тр. Мирон. НИИ селек. и семен. пшен. – 1988. – С. 21–31.

13. Рабинович С. В. Мионовские пшеницы как исходный материал для селекции в нашей стране и за рубежом // Увелич. произв. зерна – важнейшая задача аграр. науки: Сб. науч. тр. Мионовский ин-т пшеницы им. В.Н. Ремесло. –1992. – С. 29–42.
14. Животков Л. А., Шелепов В. В., Коломиец Л. А., Власенко В. А. Результаты селекции по озимой пшенице // Вестник с.-х. науки. – 1992. – № 7. – С. 50–55.
15. Животков Л. О., Власенко В. А., Борсук Г. Ю. Історія та результати селекційної роботи в Миронівському інституті пшениці ім. В.М. Ремесла // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть: у 4-х т. – К.: Логос, 2001. – Т. 2. – С. 376–380.
16. Власенко В. А. Генеалогія миронівських сортів озимої пшениці // Там само. – С. 381–385.
17. Рабинович С. В., Власенко В. А., Коломиець Л. А. Історія селекції, родоводи і склад високомолекулярних глютенінів миронівських пшениць, створених у 1929–2004 рр., та їхні нащадки в різних країнах світу // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К.: Аграрна наука, 2004. – Вип. 4. – С. 58–126.
18. Моргун В.В. Логвиненко В.Ф. Мутационная селекция пшеницы. – К.: Наук. думка, 1995. – 482 с.
19. В. А. Власенко, В. С. Корчмарський, В. Т. Колючий та ін. Селекційна еволюція миронівських пшениць. – Миронівка, 2012. – 330 с.
20. Лісовий М. П. Стан та перспективи селекції на стійкість щодо збудників основних хвороб рослин в Україні // Вісник аграр. науки. – 2000. – № 12. – С. 30–72.
21. Власенко В. А., Шелепов В. В., Кириленко В. В. и др. Перспективный метод селекции озимой пшеницы с групповой устойчивостью к болезням в условиях Лесостепи Украины // Нетрадиционное растениеводство, экология и здоровье: Мат. XI Междунар. симпоз. – Симферополь, 2002. – С. 305–311.
22. Кириленко В. В. Селекция озимой пшеницы на устойчивость к листовым патогенам с использованием инфекционных фонов // Генетика в XXI веке: современное состояние и перспективы развития: III съезд ВОГиС. – М., 2004. – Т. 1. – С.193.
23. Коломиець Л. А., Кириленко В. В. Основні етапи та результати селекції озимої пшениці в Миронівському інституті пшениці імені В. М. Ремесла // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. імені В. М. Ремесла. – К.: Аграрна наука, 2007. – Вип. 6–7. – С. 24–35.
24. Кочмарський В. С., Кириленко В. В., Коломиец Л. А. и др. Основные методы и результаты селекции пшеницы озимой на урожайность и адаптивность в Лесостепи Украины // Земледелие и селекция в Беларуси: Сб. науч. тр. – Мн: ИВЦ «Минфина», 2012. – Вып. 48. – С. 345–354.
25. Кочмарський В. С., Кириленко В. В., Коломиець Л. А. та ін. Методичні підходи комплексної ранньої діагностики посухо- та жаростійкості пшениці озимої м'якої // Досягнення і проблеми генетики, селекції та біотехнології : зб. наук. праць ІХ з'їзду УТГіС. – К.: Логос, 2012. – Т. 3. – С. 111–117.
26. Кочмарський В. С., Кириленко В. В. Селекція пшениці озимої // Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла Національної академії аграрних наук України (1912–2012); за ред. канд. с.-г. наук В. С. Кочмарського. – Миронівка, 2012. – С. 146–148.

REFERENCES

1. Club 100 of quintals. Varieties and the best of winter wheat growing systems / Institute of Plant Physiology and Genetics, NAS of Ukraine, "Syngenta", Switzerland. –К.: Logos, 2012. –130 p.
2. Lytvynenko M. A. Realization of genetic potential and grain quality of modern varieties of winter wheat // Nassinnytstvo. - 2010. № 8. - P. 1-6.
3. Hrabovets A. I. Basic directions of winter bread wheat breeding for ecological plasticity under changing climate conditions // Problems of increasing the adaptive capacity of crop due to climate change: Tezy dop. Mizhd. Nauk.-pract. Conf., Bila Tserkva, February 26-28, 2008. Bila Tserkva, 2008. – P. 23–24.

4. Bazaliy V. V., Larchenko O. V., Lavrynenko Y. O. et al. The adaptive potential of winter wheat varieties depending on growing conditions // *Faktory eksperimentalnoy evolyutsii orghanizmiv.* – K.: Logos, 2009. – Vol. 6. – P. 272–275.
5. Burdeynyuk-Tarasevych L. A., Dubov A. A., Hahula V. S. Adaptive capacity assessment of bread winter wheat under forest-steppes conditions of Ukraine // *Seleksia and Nasinnytstvo: Mizhvidom. tem. nauk. zb.* – Kh., 2012. – Vyp. 101. – P. 3–12.
6. Stateregister of breeding achievement permitted for using. – M., 2012. – P. 7.
7. State register of breeding achievements permitted for using in Kazakhstann Republic (Official edition). – Astana, 2012. – P. 106.
8. Winter wheat Ukrainka 0246 of Mironovka breeding: monographic essay. / Comp. I. M. Yeremeyev. – Kiev: Izd. Myronivska station, 1928. – 105 p.
9. Rabinovich S. V. Modern wheat varieties and their pedigrees. – K.: Urozhaj, 1972. – 328 p.
10. Remeslo V. N., Zhivotkov L. A. Breeding // *Pshenitsa.* – K.: Urozhaj, 1977. – P. 162–180.
11. Remeslo V. N., Rochnyak V. A. Main results of scientific activities of the Institute // *Osnovnye itogi nauchnoy deyatel'nosti instituta // Seleksia, semenovodstvo s agrotehnika pshenitsy: Sb. nauchn. tr. miron. NII selek. i semen. pshen.* – 1978. – № 2. – P. 10–20.
12. Zhivotkov L. A. Further development of the creative heritage of academician V. N. Remeslo // *Povysh. effect. selekts. protsessy i intens. zonal. technol. vozdel. oz. pshen. Sb. nauchn. tr. Myron. NII selek. i semen. pshen.* – 1988. – P. 21–31.
13. Rabinovich S.V. Mironovskaya wheat as source material for breeding in our country and abroad // *Uvelich. proizv. zerna. – vazhneyshaya zadacha agrar. nauki: Sb. nauchn. tr. Myron. In-t pshen im. V.N.Remeslo.* – 1992. – P. 29–42.
14. Zhivotkov L. A., Shelepov V. V., Kolomyec L. A., Vlasenko V. A. Results for winter wheat breeding // *Vestnik s.-h. nauki.* – 1992. – № 7. – P. 50–55.
15. Zhivotkov L. O., Vlasenko V. A., Badger G.Y. History and results of breeding in wheat Myronivka institute n.a. V. M. Remeslo // *Genetica i seleksia v Ukraine na mezhi tysyacholit: in 4 v.* – K.: Logos, 2001. – Vol. 2. – P. 376–380.
16. Vlasenko V. A. Genealogy of Myronivska winter wheat // *Ibid.* – P. 381–385.
17. Rabinovich S. V., Vlasenko V. A., Kolomyec L. A. History of breeding, pedigrees, and composition of high wheat glutenin of Myroniv wheat, bred in the 1929-2004 pp., and their descendants indifferent // *Nauk.-tekhn. bul. Myron. in-tu. pshen. im. V.M.Remesla.* – K.: Ahrarna nauka, 2004. – Vyp. 4. – P. 58–126.
18. Morhun V. V., Logvynenko V. F. Mutational wheat breeding. – K.: Nauk. dumka, 1995. – 482 p.
19. Vlasenko V.A., Korchmarsky V. S., Kolucyi V.T. et al. Breeding and evolution of Myronivka wheat. – Myronivka, 2012. – 330 p.
20. Lisovyi M. P. Status and prospects of breeding for resistance to pathogens of major plant diseases in Ukraine // *Visnyk agrar. nauki.* – 2000. – № 12. – P. 30–72.
21. Vlasenko V. A., Shelepov V. V., Kyrylenko V. V. et al. A promising breeding method for winter wheat with group plant resistance to diseases under Ukrainian forest-steppe conditions // *Netraditsionnoya rastenyevotstvo, ecologia i zdorovye. Mat. XI Mezhdunar. sympoz.* – Sympheropol, 2002. – P. 305–311.
22. Kyrylenko V. V. Winter wheat breeding for leaf pathogens resistance with infectious backgrounds using. // *Genetikav XXI veke: sovremennoye sostoyanie i perspektivy razvitiya: III sjezd VOGiS.* – M., 2004. – Vol. 1. – P.193.
23. Kolomyec L. A., Kyrylenko V. V. The main stages and results of winter wheat breeding of Myronivka wheat institute n.a. V. M. Remeslo // *Nauk.-tekhn. bul. Myron. in-tu. pshen. im. V.M.Remesla.* – K.: Ahrarna nauka, 2007. – Vyp. 6–7. – P. 24–35.
24. Kochmarsky V. S., Kyrylenko V. V., Kolomiets L. A., et al. Basic methods and results for winter wheat breeding for yield capacity and adaptability in forest-steppe of Ukraine // *Zemledelije i seleksia v Belarusi: Sb. nauch. tr.* – Mn: IVC «Minfina», 2012. – Vyp. 48. – P. 345–354.
25. Kochmarsky V. S., Kyrylenko V. V., Kolomiets L. A., et al. Methodological approaches for early diagnosis of complex drought and heat resistance of bread winter wheat // *Dosyahnennya i problem genetyky, selektsii ta biotekhnolohii: zb. Nauk. Prats. IX zjizdu UTGiS.* – K.: Logos, 2012. – Vol. 3. – C. 111–117.

26. Kochmarskyi V. S., Kyrylenko V. V. Winter wheat breeding // Miron. in-t. pshen. im. V. M. Remesla Natsionalnoi akademii agrarnykh nauk Ukrainy. – Myronivka, 2012. – P. 146–148.

В.С. Кочмарский, В.В. Кириленко, Л.А. Коломиец, О.В. Гуменюк
*Мироновский институт пшеницы им. В.М. Ремесло НААН Украины,
с. Центральное, Мироновский р-н, Киевская обл., 08853 Украина,
E-mail: mwheats@ukr.net, mironovka@mail.ru*

СТОЛЕТНИЙ ПЕРИОД СЕЛЕКЦИИ ПШЕНИЦЫ МЯГКОЙ ОЗИМОЙ В МИРОНОВСКОМ ИНСТИТУТЕ ПШЕНИЦЫ

Цель. Отобразить почти 100-летний период деятельности Мироновского института пшеницы им. В.М. Ремесло НААН Украины (МИП), исторические этапы селекции пшеницы мягкой озимой, проводимой различными методами.

Результаты и обсуждение. Приведены результаты анализа почти 100-летнего периода деятельности отдела селекции пшеницы МИП. Сорты озимой пшеницы, созданные усилиями селекционеров нескольких поколений, условно разделены на шесть этапов: I этап (1915-1948 гг.), II - (1949-1969 гг.), III - (1970-1980 гг.) IV - (1981 – 1999 гг.), V - (2000-2009 гг.), VI - (с 2010 года). За годы деятельности отдела были созданы 110 сортов различных типов, из них 45 в разные годы районированы или занесены в государственные реестры и широко выращивались в Украине и за ее пределами. Упомянется 50-летний юбилей районирования Мироновской 808 (1963 г.). До сих пор этот сорт выращивается в 8 из 12 регионов Российской Федерации и 5 областях Республики Казахстан.

Выводы. С помощью различных методов селекции озимой мягкой пшеницы за почти 100-летний период деятельности отдела селекции пшеницы было создано 110 сортов озимой мягкой пшеницы, из них 45 районированы в Украине и за ее пределами.

Ключевые слова: пшеница озимая, этап, селекция, сорт, зерно, годы, метод.

Kochmarskyi V.S., Kyrylenko V.V., Kolomiyets L.A., Gumenyuk O.V
*Myronivka Institute of Wheat n.a. V.M. Remeslo, NAAS,
v. Tsentral'ne, Myronivka district, Kyiv region, 08853, Ukraine,
E-mail: mironovka@mail.ru*

CENTENARY PERIOD OF WINTER BREAD WHEAT BREEDING AT MYRONIVKA INSTITUTE OF WHEAT

Goal. Display nearly 100-year practice period of Myronivka Wheat Institute. n.a. Remeslo NAAS of Ukraine (MWI), the historical stages of bread winter wheat breeding carried on by different methods.

Results and discussion. The paper presents the results of analysis of nearly 100-year period of activity of department of wheat breeding at the Myronivka Wheat Institute n.a. Remeslo when using different methods of breeding and theoretical elaborations behind the basic foundations of winter wheat breeding. Winter wheat varieties which have been developed by the efforts of several generations of breeders are divided conventionally into five stages: I stage (1915-1948), II – (1949-1969), III – (1970-1980) IV – (1981 -1999), V – (2000-2009), VI – (since 2010). For these years, at the department there have been developed 110 varieties of different types including 45 ones being released in any years or entered into the State registers and were widely grown in Ukraine and abroad. This year fifty years have passed since releasing Mironovskaya 808 (1963). Up to now this variety is grown in 8 of the 12 regions of the Russian Federation and in 5 regions of the Republic of Kazakhstan.

Conclusions. Using various methods of winter wheat breeding for nearly 100-year period of activity wheat breeding were distributed 110 varieties of winter wheat, 45 of them were zoning in Ukraine and abroad.

Key words: winter wheat, stage, breeding, variety, grain, years, method.